

Септември - Октомври 2004

Единственото предимство на пътуването със самолет е, че за десетина часа може да се изстреляш до някоя земна точка, така далечна, че оттам, вече без самолет, да се прибиращ обратно с години. Wilfred S. Thesiger - един от последните пътешественици в класическия смисъл на думата - кръстосва близо 5 години из пустинята на Саудитска Арабия с бедуински кервани и описва впечатленията си в една малка, силна книжка - "Арабски пясъци" - която направо е просмукана от тиради и упречи по празноглавците, пътуващи бързо и разучаващи пустинята из зад стъклата на автомобили в зората на новата нефтена ера. Но автомобилите вече почти изцяло смениха керваните, хората обикалят (по-скоро кръжат над) света за по няколко дена, а Thesiger надживя и Конкорда и много от моделите на Боинг без да се превърне в сприхаво, заядливо старче. И въпреки самолетите, по пътя все още се срещат хора, мъкнеци с години раница на гърба си, крачещи бавно и притиснати по време най-вече от другия заклет враг на Thesiger - визата, разрешаваща само в редки случаи престои над 3 месеца. Индонезийската виза в паспорта ми е за максималните 60 дена и ще я ползвам до дупка, а Индонезия си е почти континент, така че маршрутът ми минава само през големите острови източно от Бали, носещи името Нуса Тенгара.

Салак (индонезийско име; zalacca edulis – лат.) - плодът прилича на голяма глава чесън, в кафява обвивка, с релефа на змийска кожа, която се бели лесно и разкрива три скилидки (2 малки и 1 голяма с изключително твърда костилка) с освежаващ и нетипичен за родните плодове вкус.

Кацам на Бали с решението да не спирам в туристическите курорти Кута, Санур или Легиан а потеглям към Денпасар - столицата на острова. Както споменава самото име - Денпасар е пазарско средище и идеалното място да набавя някои полезни неща - мрежа и спрей против комари, таблетки против малария, други лекарства и т.н. С годините съм се убедил, че вместо да мъкна излишни килограми е по-добре да купувам и хвърлям, когато се наложи, а стоките обикновено са и по-евтини от къщи. Денпасар ме посреща с тесните си улици, с хилядите миниатюрни сергийки и дюкянчета, със спретнати къщи и малки дворчета, а през центъра на града минава една миризлива рекичка (тип лайнчанка), в която трудолюбиви жени мият тенджери и паници около рояци от къпещи се деца. Често по рафтове на улиците са подредени бутилки с бензин и дизел - местният вариант на частна бензиностанция - тъй като монополът на бензиностанциите се държи от индонезийската петролна фирма "Пертамина". Но въпреки монопола, цената на бензина е 20ина цента на литър.

Папая (carica papaya) - продълговат голям плод, по-сладък от пъпеш, с жълта или зелена (недозряла) кора, твърда като на диня, под която е сочно и сладко месо с цвят на тиква и семки като зърна от чер пипер.

Бали поне от 60-70 години е мястото за туризъм в Индонезия, където пришълците вкусват от страната точно толкова, колкото и немски миньор в отпуска на Златни Пясъци. Не ми е ясно как изборът е паднал точно върху Бали. Има определено живописни островчета, а основните атракции - хиндуските храмове, планините с маймуните, езерата и плажовете също не са чак толкова уникални. Индонезийците са предимно мюсюлмани, а балинезийците, макар и хиндуисти, не са така колоритни, както индийските си братя по религия, които пробождат с игли езици и бузи, смеят се на пироните, стърчащи от ръце и длани или вдигат гири завързани с въженце за скротум. Всичко на Бали изглежда подредено и умерено и може би точно тази липса на хаос най-много се доближава до мечтата на туриста, желаещ домашен уют и цивилизация на фона на палми, слънце, шарени птици, корали и риби. Единственият порок на балинезиеца е хазарта, а най-разпространената му форма е боят с петли. Около пътищата и по села и градове често се виждат големи плетени кошове, от които се разнася кукуругане. Достатъчно е да спреш при тези кошове и да попиташ някое от

седащите наоколо старчета, къде и кога ще се състои битката. И като намериш мястото, с помощта на някой съзаклятник (защото официално боят с петли е забранен), може да видиш как хората си играят с петлите на живот и смърт, така както през останалото време съдбата си играе с тях. Преди боя, собствениците на петлите (които вървят около 50 евро) започват да оглеждат конкуренцията и избират равностоен партньор. Явно по-силните и явно по-слабите партньори отпадат, защото и двата случая са финансово безинтересни. Когато двама собственици се разберат, те предоставят петлите на човека, организиращ боя - и той връзва по продължителна процедура нож на крака им, докато ги държи здраво за мускулите, да не ритат. Преди боя собствениците насъскват петлите един срещу друг, духат по перата на главите им, гаят ги по гушите и показват задниците им на експертите в публиката, които според задника познават победителя. Хората вече са се събрали в кръг около петлите и щом ги пуснат и те скочат един срещу друг, всеки има готовност бързо да изчезне от мястото си, тъй като ножовете на краката им режат всякакво месо. "Чок, чок, чок" - се разнасят виковете от публиката, с които местните залагат, и боят обикновено свършва за по-малко от минута, но веднага след това започва следващият, а една следобедна сесия обикновено се състои от над 20-30 единични битки. Победителят събира парите от залозите за другия петел, който направо отива в тенджерата, като преди това му отрежат крака, за да си вземат обратно ножа. Един път видях равен мач - петлите издъхнаха едновременно от раните си, не видях никога и двата петела да останат живи накрая, а ако единият се уплаши, не иска да се бие и бяга, затварят двамата в плетения кош - тогава изходът на битката се решава за секунди в полза на вече явния победител. Тоест от практичност се спестява време и скука на зрителите. Боят може да се състои наред полето, на края на селото или даже в хиндуски храм, наоколо обикновено има още няколко игрални маси със зарове, от селото са дошли хора да продават ориз или супа, джебчий се размесват равномерно в тълпата и изобщо петлите създават пъстра микроикономика. А една хубава вечер, след боят с петли, наблюдавах и друга още по-интересна сценка - под лампа, на главна улица в селото, малки 4-5 годишни деца седят около игрално поле, на което има нарисувани 6 животни (скорпион, орел, риба, бивол и т.н.). Едно от децата върти голям плюшен зар, на който има същите тези 6 животни (те все още не познават цифрите), а другите залагат хилядарки (10 цента) на игралното поле. Зад децата, прави стоят родителите и им подават хилядарките. Така е - хубавите навици се създават от рано и сигурно да не играеш на комар при хиндусите от Бали се смята за липса на първите седем години.

Сау (индонезийско име; achras zapota) - плод, наподобяващ по външен вид картоф или яйце, вътре е жълто-розов със сладникав и сипкав вкус и с няколко черни костилки, не е вкусен нито зелен, нито презрял, затова се купува зелен и се оставя да престои, докато стане идеално вкусен.

След Денпасар хващам бемо (микробус) за Падангбай, откъдето тръгва фериботът за следващия остров на изток - Ломбок. Падангбай е малко туристическо селце с няколко плажа и пристанище на залив, в което се поклащат лениво сампаните, а сампанът е типична малка индонезийска лодка с бамбук на по метър от двете страни за допълнителна устойчивост при вълнение. Падангбай е рай за водолазите, въпреки че коралите и шарените риби точно тук не са особена атракция, а датата е 9 Септември и от псуващите местни научавам, че в Джакарта е избухнала поредната бомба, този път пред австралийското консулство. Броят на туристите, както и на подвижните търговци на Rolex, CDта и джапанки определено е намалял в двете години след атентатите на Бали през Октомври 2002. Често се срещат фланелки с надписи "Fuck the terrorists", но доверието и сигурността на острова ще трябва отново да се градят с години, за да се стигне пак до нивото и парите на туризма от края на 20ти век, при положение, че следващият брадат и надъхан бомбаджия отново не обърка сметките. За няколко часа с кораб стигам до Лембар - пристанището на Ломбок - и вместо да поема към столицата Матарам, решавам да изкарам няколко дни на плаж в югозападната и не особено разработена част на острова. Единственото подобие на хотел е близо до

Секотонг, което даже не е село, а двете най-характерни неща за Ломбок се набиват в очи още през първите 10 километра по пътя - масов строеж на джамии и грозни, като дяволи, кучета. Не знам дали парите за джамиите са индонезийски или саудитски, но населението на Ломбок е смесица между народността сасак (мюсюлмани), преселници от Бали (хиндуси) и малко християни като подправка на тази несполучлива комбинация. Преди години единствените новини от Ломбок се свеждаха до горящи черкви, оградени домове и безредици, но сега нямаше особени изстъпления и враждите, мутираци като вируси от лична и расова до религиозна основа, изглеждаха позатихнали. Природата в Ломбок не отстъпва по нищо на Бали, високите планини, джунглите и зелените хълмове стигат до безкрайните плажове, а навътре в морето малки конусовидни островчета се редуват с плаващите ферми за перли. Плажната ивица е широка, с не особено фин пясък, и само на места липсват скалите и острите миди, които нарязват стъпалата, като влизаш в морето. Наред със сините морски звезди не липсваха и някакви бодливи морски растения, които се забиваха в крака и оставяха съсиреци. На много места мъжете ловят раци с мрежи, в които за стръв слагат малки риби, а жените събират от морето грангар - зелени и сладки на вкус водорасли, които след като се изсушат, се ядат като салатата. Навсякъде по южен Ломбок се срещат огромни насаждения тютюн и люти чушки, което изглежда е основният приход на местните, а животните са малки крави и биволи и големи петли и кокошки. Да - има и цербери с кален цвят, тела на хиени и глави на питбул, които за щастие са плашливи и само изглеждат ужасно - дано никога не разбере, какви кръстоски и най-вече между какви животни, бяха създали тези кучета-изчадия.

Рамбутан (perhelium larpaseum) - червен, космат плод с дебела обвивка и полупрозрачна, сочна вътрешност със бяла семка, наподобяваща бадем. По вкус се приближава към гроздето.

Тетебату е едно зелено кътче на Ломбок, южно от връх Рънджани, което си заслужава да се види, а по пътя към Тетебату бях свидетел и на кампанията за президентски избори, насрочени за 20 Септември 2004. Спечелиха, както се очакваше военните и в многото разговори на тази тема, местните се оплакваша предимно от корупцията, обкръжаваща символа на демокрацията след падането на Сухарто - г-жа Мегавати Сукарнопутри. Още по времето на бомбите в Бали през 2002 за всички бе ясно, че военните ще се възползват максимално от новосъздадената ситуация, а някои направо ги набедиха, че дори да не са направлявали задкулисно събитията, поне са ги наблюдавали с едно затворено око. Впоследствие новият президент на Индонезия се нарича г-н Сусило Бамбанг, а политическите наблюдатели сигурно доста са разтревожени, когато интересите на две групи със съвсем различни крайни цели, каквито са военните и мюсюлманските екстремисти, се сливат в една странна симбиоза. И може само да се надяваме, че тези примери няма да зачестят за в бъдеще. Но гледката на оризищата с неописуемо зелен цвят около Тетебату набързо разсея мрачните ми мисли, а сравнително бързо стигнах и до 20 метров водопад, извиращ сякаш от дупка небе на сред джунглата, където господари са само сивите и черните маймуни. Джунглата е непроходима като стена и ако липсваше поддържаната пътека дори и с мачете е невъзможно да стигнеш на 10 метра навътре. Дърветата са избуяли на няколко етажа, между тях се провират безкрай лиани, папрат и паразитна растителност, а някъде между тях щъкат гущери, пеперуди и змии под настръхнали орли, които дебнат и птиците и влечугите. Цялата гора резонира в някаква "simfonie fantastique" и от време на време я заглушават само земните крякания на старите гущери-геко. Сега е началото на дъждовния сезон и следобедните облаци се изсипват в проливни дъждове, така че единственото време с ясно небе за гледка от някой връх са топлите утрини. Тогава може да се наблюдава също как местните играят традиционен вариант на бадминтона и нещо подобно на карамбол, само че върху дъска с размери метър на метър вместо на маса и с пулове вместо топки. Мюсюлманите почти не играят на пари, но изгубилият завързва шише, пълно с вода (330мл) за ухото си, което виси така в продължение на следващата игра. Друга игра в

близкото село бе боят с пръчки, но за жалост турнирите бяха свършили една седмица преди да пристигна. По Нуса Тенгара може също да се видят надбягвания с биволи и една друго странно състезание, в което двама души, накратко казано, удрят главите си една в друга, докато някой от тях не падне, но те имат по-религиозен или сезонен характер, свързан примерно с прибирането на реколтата, така че не са всеки ден. Отделно, че и главите сигурно болят със седмици.

Банани (musa) - ниските дървета, които раждат само един път са с огромни широки листа, здрави като мушама, които се използват и като чинии, плодът е жълт с мека обвивка и има вкус на... банан.

Населението на Индонезия е толкова разнородно, че страната има потенциал за един продължителен военен конфликт, в сравнение с който думата балканизация би се превърнала в синоним на мирно и хармонично съжителство. Само островите, които посетих са заселени от стотици народности - бали, сасак, самава, бима, мангарай, нгада и т.н, а и на Флорес и на Сумба се говорят около двеста различни езика плюс националния - бахаса индонезия. Трудна задача са си поставили основателите на страната, която малко след атомните бомби в Япония, на 17.08.1945 обявява независимост. Все още някои райони на Индонезия, като Амбон, са затворени за туристи, а в други като Аче е по-разумно да не стъпваш без добри контакти с местните. Борнео и Сулавези също се появяват от време на време на последните страници на вестника с расови конфликти, вдигнати знамена и паднали глави. Нещата допълнително се усложняват от факта, че парите на страната са концентрирани в 5те процента китайско и естествено немюсюлманско население, а наличието на добри съседи като австралийците, които без много шум си отцепиха Източен Тимор (източен изток) също подклажда огъня. Няколко са причините, че кутията на Пандора все още седи затворена и едната от тях е, че индонезийците имат благ нрав и са предимно миролюбиви хора - по автобусите дънят основно блусове, хората приказват безгрижно, лесно се разсмиват и по принцип са директни и услужливи към непознатия. Вече престанах да се учудвам на феномена, че хората по бедните страни като цяло са по-щастливи и по-сърдечни от хората в богатите страни, но (с едно голямо но) щастливци естествено са само тези, които са здрави и млади. Тежко ти ако се разболееш или по случайност преди да умреш навъртиш 50 години. Богатите наред с парите имат и грижи за утре, за застраховката, телефона, тока и работата, а бедните си свиркат, също работят тежко, но спят следобед и най-вече раждат деца (съчетавайки полезното с приятното), като единствено средство против мизерията. Като попитах някой, колко деца има, той вдига щастливо и петте си пръста, но някои с мъка добавят, че две от тях вече не са на този свят (основният медицински проблем не са нито тропическите болести, които се лекуват без проблем, нито мръсотията, към която те изглеждат резистентни, а фактът, че хората нямат и 5 долара за лекарства, когато им се наложи). Другата причина, че Индонезия все още е само една държава е изключителната вътрешна миграция, заставяща хора от най-различни раси и религии да живеят един с друг без да си трошат кратуните. 95% от тези, които заприказвах, се оказваха родени примерно на Суматра, с баща от Макасар, женени за Яванка, работили с години на Калимантан или Тимор, преди да се заселят на Сумбава за няколко години, с намерението да проверят и как седят нещата на Сулавези за в бъдеще. Такива масови преселения и толкова много лична инициатива не съм наблюдавал в нито една друга страна.

Звезден плод (averrhoa bilimbi) - жълт и естествено с формата на звезда, която отнема много усилия, докато я обелиш, сърцевината и нишките около нея не се ядат, но останалата част, дори и малка на грамаж, е изключително освежаваща, с вкус на нещо между краставица и лимон.

Прехвърлям се с кораб от източното пристанище на Ломбок - Лабуан Хаджи до малкото селце Пото Тано на остров Сумбава. На юг от него има и златни и медни

мини, контролирани от американско-японска компания, но пътят ми е към град Сумбава Бесар на 100 км на изток. Първите впечатления са, че Сумбава е сив и буренясал остров, определено по-беден и див от Бали или Ломбок. Земята изглежда прекалено суха за земеделие, затова пък се срещат повече животни и пилешките порции в ресторанта стават изведнъж по-големи. Много от къщите са вдигнати на колци, но хората се пазят не от наводнения, а от диви животни и влечуги. Сумбава Бесар е град без много туристи и атракции. Бях прочел, че основната гледка на града е палатът на султана, но очаквайки нещо подобно на Топкапъ или поне касбата на берберски предводител, бързо подминах двуетажна къща с размери 40x20 м, стъпила на разкривени колци и с насмешка си казах - това ще да е палатът на султана. Оказа се че неволно излезнах прав, но палатът го реставрираха и разбирайки, че другата забележителност на града е палатът на сина на султана не си и направих труда да отида до там. На връщане за малко да падна в канавката на улицата, която всъщност е една открита канализация, заради силните валежи през дъждовния сезон. И най-големият диаметър тръби явно би се запушил преди да поеме всичката вода и мръсотия, в резултат на което отпадъците се носят и смърдят на метър под нивото на улицата. А до канавката спират многобройни шарени рикши (бечак) с нарисувани английски и американски знамена и лениви, но настойчиво подвикващи шофьори. Следващият град по пътя ми е Бима, след още 250 км, които минавам с автобус и типичната за Азия средна скорост от 30км/час. По пътя, както и на Ломбок, се виждат орди от сиви маймуни, които явно предпочитат отпадъците на пътниците вместо да търсят храна по горите на острова. Пристигам в Бима по време, когато повечето от хотелите на града вече са заети, така че единствената свободна стая (за астрономическата цена от 7 \$) е само една мръсна дупка. Вентилаторът на тавана е поставен толкова ниско, че ме удря през пръстите, докато свалям фланелката си, а в банята установявам, че от мивката, наред със студената вода, текат също някакви малки кафяви червеи. На сутринта се спирам (за щастие само от любопитство) пред кабинета на "Доктор Гиги" (доктор зъб), който е помещение от 6 м2. Чакалнята и кабинетът са в една стая с 5-6 пластмасови столчета и дървен стол за пациента, а машинката на доктор Гиги изглежда като творение на откачен изобретател с метален педал - може би от шевна машина. Решавам да не се спирам много в този недружелюбен град и продължавам за Сапе, което е следващото пристанище по пътя ми. Запомнил съм че бе петък, защото някъде към 12 часа, автобусът спря пред спуснатата бариера на пътя и всички хора слезнаха да се помолят в близката джамия. Когато службата свърши след близо час, вдигнаха бариерата и движението се нормализира, но оттогава гледах да не пътувам на дългите разстояния в петък. Старите къщи на Сапе също са на колци, включително и джамиите, а помещението под тях се използва като склад или място за сушене на риба, скариди и известния по цяла Индонезия лук от Сумбава. Нивите до пътищата са оградени, а пред оградите пасат кози с бамбукови триъгълници на врата, чиято цел е... козите да не могат да се проврат през оградата. Последните 4 км между автогарата на града и пристанището се минават само пеш, на стоп или с каруца (докар).

Манго (magnifera indica) - зелен или жълт продълговат (понякога овален) плод с тънка, мека кора и жълто-червена месеста и прекалено сочна вътрешност, с влакнести нишки над костилката и лека миризма на хинин.

Корабът от Сапе до остров Флорес навремето минавал и през остров Комодо - родината на най-големите варани, но сега и без това отклонение все още до Флорес се пътува към 10 часа. Пътниците с билет минават през главния вход на пристанището, а останалите идват отнякъде с малки джонки, акостират до ферибота и просто се прехвърлят на палубата с всичките си кошове багаж, зашити с платно отгоре. Един глухоням индонезиец се опитва да ми разкаже историите си за вараните на Комодо с жестове и гримаси, които впоследствие ми изглеждаха по-злокобни от гледката на гигантските гущери. Лабуан Баджо е пристанището на Флорес и на пръв поглед изглежда, че единственият начин да стигнеш до остров Комодо е само със скъпо

чартирана лодка за туристи. В такива моменти е хубаво да се разходиш по пристанището и да се слеееш с местните, от които разбирам че днес е пазарен ден и след малко ще потегли лодка за село Комодо, на цена - само 1 долар. Набързо събирам багажа, мятам току-що изпаното пране на простора, оставям ненужните неща в хотела и потеглям с лодката. Не ми е ясно дали село Комодо е близо до вараните, къде ще се спи там и как ще се прибирам обратно, но това са някакви дреболии, които все ще се изяснят. В лодката сме 15 човека и взимаме разстоянието за около 4 часа, а гледката по пътя е като от пиратски филм. Може би никому не е ясно точно колко хиляди са островите на Индонезия, но стотина от тях са само около Комодо. Обрасли и стърчащи като игли от водата се подават пепелявите хребети на планините. На някои от островите няма питейна вода - носят си бидони от Флорес - а жени и деца се къпят със сапун в морето. Опитвам се да зърна поне един варан, но те изглежда се припичат на сянка или се крият от хората - брей че мръсни гадини, мисля си, дебнат, дебнат, па гризнат ли те за крака - няма пускане (в интерес на истината вараните пускат и чакат... захапката им е пълна с бактерии от мършата и жертвата рано или късно получава отравяне на кръвта). На следващия ден намерих и вараните, но останах разочарован, тъй като остров Комодо се е превърнал в дълнопробно туристическо сафари - събират вход, нужно е да наемеш гид (за да те пази от вараните с дълъг чатал) и за един час видях три варана (може и да бяха препарирани), а около тях почти 30 туриста зумираха, щракаха и викаха. Единственият майтап бе, че всички чартирани лодки идваха на групи от по 5-10 човека и само аз се разхождах сам с гида, като милионер чартирал цяла лодка за себе си. Към десет тръгнах да се прибирам обратно към село Комодо, тъй като почваше прилива и явно бях позакъснял, защото накрая панталоните ми се оказаха мокри до кръста. Резерватът на остров Комодо не е атракцията - и пак само за 1 долар не бих отишъл отново - но село Комодо е мястото, което си заслужава. Липсват пътища, коли и мотори, до колибите на колци има един генератор, един кладенец и може би 2-3 магазина. Селото е рибарско с 1000 души, които не ловуват само при пълнолуние. Спах в къщата на един от тях - Мистър Симон и жена му бе сготвила най-вкусната риба. По стаите има лампи, но те не се палят от никъде, тъй като генераторът така или иначе работи само по няколко вечерни часа. Мистър Симон говореше добър английски и след рибите бързахме до късно през нощта. Както на всяко затънтено място, местните се опитаха да ме измародерстват с цената за връщане, но в крайна сметка се прибрах с рибарска лодка за 1.5\$ и събрах прането от простора.

Маркиса (индонезийско име; passiflora edulis) - плод с тъмно-кафява, твърда кора, която се бели лесно, вътрешността е с много, подобни на портокалови, семки, обвити с полупрозрачно месо, което на вкус напомня на цитрусовите плодове.

Флорес е един от най-красивите острови на Нуса Тенгара, пълен с хълмове и планини, реки и зеленина, рози, какао, карамфил, кафе и ванилия - остров на цветята, напълно заслужаващ португалското си име. Флорес е предимно християнски, така че го помня също със свинското и арака (нещо като плодовата ракия). На Ломбок се строяха джамии, а на Флорес вдигаха нови черкви, вместо да пооправят шосетата. Малкото работници по разкопаните пътища събираха скромна такса от шофьорите на автобуси и камиони, а някои направо се качваха в каросерията и взимаха надницата си в риба, чесън, лук или банани. Останах два дни в Рутенг, който е само едно транзитно, незапомнящо се градче, проверих че фериботът за остров Сумба тръгва от пристанище Аймере и е само един път седмично (в петък), купих арак от пазара на Аймере и продължих за Енде, където след още 50 км на изток са езерата Кели Муту - най-чудната гледка на острова. Пристигнах късно в Енде и тъй като евтините стаи бяха свършили, се принудих да взема стая с климатик за цели 8 \$. Отдавна не бях си позволявал такъв лукс, но луксът набързо свърши с поредното спиране на тока. В Мони - селцето под езерата, реших да съм независим и взех стая без ток, а съседът ми се оказа французин, на име Жулиен, който работил дълго време в Нова Каледония, посъбрал пари и решил да се прибере с колело до Европа за няколко години. Рано

сутрин тръгвам пеш към езерата (Жулиен вече бе потеглил с велосипеда), които са на 15 км от селото, нося само спален чувал, водния филтър и малко храна, защото ако не хвана стоп, ще спя на открито. Но само след 4 км, даже и без да махам, спира джип с японци, които работят на Западен Тимор и имплантират в миди онези песъчинки, от които се раждат перлите. Няколкостотин метра пред края на пътя задминаваме Жулиен, а аз го изчаквам и виквам - "Смятах, че за цяла година би трябвало да се научиш, да караш по-бързо от пешеходците." - и по пътеката към езерата пак се връщаме на старата тема от снощи. Храната по Нуса Тенгара определено е бедна, месо почти липсва и когато го има - порциите са малки. Рибата и билетата не са добър заместител и единствено с ориз можех да напълня стомаха си, дотолкова, че да не мисля за храна. Описах на Жулиен какво хубаво нещо е луканката и как всеки божи ден от пътуването си спомням с лиги вкуса на белия хляб и сиренето, на къпоолуто, на сухия салам и ракията, а Жулиен разказа, че в сънищата му свински бутове висят от тавана и кашкавалът се топи в уста, пълна с вино. Хапнахме по два банана за залъгалка и пред очите ни се появиха циркусите на езерата. Три са езерата Кели Муту на 200 метра под нас - първото е с наситен черно-кафяв цвят, второто е в най-нереално сигнално зелено (абсолютно същият цвят се получава, като смесиш мента с прясно мляко), а третото по това време бе с обикновен цвят на планинско гьолче. Казвам "по това време", защото езерата често менят цветовете си - на някои снимки черното е ярко червено, а зелено е третото. Цветът на езерата идва предполагам от желязото, сярата и химическия коктейл, който се смесва с водите им, а водите се пълнят единствено от дъжда и се отичат подпочвено. Местните смятат, че душите на мъртвите минават през езерата преди да отидат в отвъдното, но и без тези легенди, гледката е толкова зашеметяваща, че с Жулиен не успяхме докрай да изясним кои подправки са задължителни за надениците.

Кашу (anacardium occidentale) - обвито със зелена, сочна и смолиста кора, кашуто прилича на дебел полумесец с островърха шапка, растящ на дърво с червени цветове.

Пристигам в Аймере петък сутрин, два часа преди корабът за Сумба да потегли, но той тръгва също два часа по-рано, така че идвам съвсем на време. Вече не продават билети и се набутвам гратис на ферибота, а впоследствие платих по-малко от цената на билета на един от екипажа. Напускаме пристанището, но явно сме забравили няколко пътника и корабът се връща обратно, за да ги вземе. По подобен начин в автобус на Флорес се случи да изгубим дете на една от спирките. Майка му се усети чак след половин километър, но детето вече почти го бе пробягало с джапанките си. На следващия престой загубихме старче, което гневно ни настигна след 5 км с мотор (оджек). Оджекът е важно превозно средство с Индонезия и там където няма автобуси или бемо (микробус), мотористи стоят на разклоните и разкарват поединично пътниците насам-натам (а рекордният брой хора на мотор, който видях, бе семейство с 4 малки деца). Но обратно към кораба за Сумба - в товарното помещение липсват камиони и автобуси, а вместо тях има 30 полицейски мотора и 30 прасета, завързани с въжета за дека. Задниците им са боядисани в червено и зелено, за да ги разпознае собственикът, а прасетата са нервни и се хапят, грухтят и бият, докато дъвчат помията. Търговията с прасета от Флорес към Сумба носи двойна печалба, а билетът за едно прасе струва колкото за половин човек. При бартерът на Сумба 1 прасе върви за 2 малки бивола, а за да се ожениш е нужно да дадеш 5 бивола на семейството на булката. Населението на Сумба е християнско, но Филипус, единият от търговците на прасета спомена, че свещеникът в неговото село можел да предрича бъдещето по черния дроб на прасе, така че християнството е примесено и с по-древни религии. Един друг тип на кораба ми се похвали, че организираше трафика на хора от Афганистан и Бангладеш през Батам и Тимор за Австралия и тарифата била по 25 милиона рупии на калпак (над 2000 евро). Имал поръчка за 200 човека и вече бил чартирал кораба - свят широк, шашкъни всякакви. Почти всички селца на Сумба, започват със сричката Уай, което значи вода. Така Уайнгапу значи река, Уайнамура -

търся вода, Уайкобубак значи извор, а Уайкело е вода с името на първия заселник Кело. Сумба се слави и с търговията на кашу и от Джакарта бяха дошли изкупвачи на едро, които после по цял ден купуваха проби и с ръкавици и специални закръглени ножици режеха ядките и ги сортираха по качество. За стоката те плащаха по 1 долар на килограм с шлюпките, аз си купувах от изчистеното им пробно кашу за по 3 долара килограма, а иначе я продавали за Индия и Виетнам по 10 долара, но може и да са ме метнали. Едното чудо на техниката, което видях в Индонезия бе зъболекарския стол на доктор Гиги, а другото чудо бе харпуна на рибар от Сумба, направен от бамбук, тел и вътрешни гуми. Рибарят си бе направил от бамбук и стъкло, уплътнено със смола и очила за подводно виждане, които дори и примитивни, може би ще издържат по-дълго на солта и влагата от последния модел на "Speedo", направен така, че да се счупи малко след като му изтече гаранцията. Прекарах няколко дни на Сумба - със сигурност най-бедното и най-затънтеното място от всички големи острови на Нуса Тенгара, отядох се на риба, а чинията риба с ориз там струваше под 30 цента. Фериботът за Сапе/Сумбава е два пъти седмично и капитаните може да си позволят да закъсняват с по няколко дни. Пристигайки на палубата видях прасета и разбрах, че корабът все още не е разтоварен. Разтовариха го до обяд, а след това почнаха да товарят бананите и вместо в 9 сутринта тръгнахме към 7 привечер. Пристигнах в Сапе към 3 през нощта и спях на плочки в двора на хотел със заключени врати и странното име "Мастика".

Мерас (индонезийско или балинезийско име; syzygium samarangense) - розово-червен плод с формата на малка камбанка, не се бели, с много освежителен, леко сипкав вкус и хрупкава, кисела, бяла на цвят вътрешност, семки като на ябълка.

Започва рамадана и за пореден път се убеждавам, че Индонезия е мека и умерена страна. Само половината от мюсюлманите спазват постите, а другите хапват, посрбват и пушат. Някои скришом и съзаклятнически, а други - съвсем открито. Голяма част от жените не ходят забрадени, и хората рядко говорят на религиозни теми в сравнение с арабските си братя. Любопитството им обикновено надделява над задръжките и белият чужденец се чувства по островите като рок-звезда, привличаща цялото внимание на хората - откъде идваш, накъде отиваш, колко деца имаш, как се казваш и безкрайните подвиквания на децата "хелоу мистър" или "хелоу мисиз" (в зависимост от това дали имат учител или учителка по английски). Местните често използват (понякога и презрително) думата "буле" за чужденеца, а някои, които учат езика от холивудските продукции поздравяват направо с "fuck you". Масовият туризъм свежда отношенията между туристи и местни до скучното финансово ниво, но там където няма туристи, хората реагират сигурно както и преди 200 години. Разбира се, пазарлъкът си е неразделна част и от техния бит, пък и аз съм се карал с минути за части от цента, но ако на Бали повечето контакти са с касички, които чакат да бъдат напълнени, из дивото парите остават само като блед фон зад нещо по-голямо и по-силно. Прибирайки се на Бали, реших да не оставам дълго тук, при мародерите, чиято единствена цел е максимално да издоят туриста за 2 седмици престой. Писна ми постоянно да се карам за цени, които вече познавах и реших да се изнеса на един малък съседен остров - Нуса Пенида. Хубаво, но като на бял човек ми поискаха 3 долара за лодка с 4 двигателя, а аз исках да пътувам с бавна лодка и да платя 80 цента, колкото и местните. Няма да повярвате как си усложних пътуването заради тези 2 долара, но в крайна сметка нещата се свеждат до принципи, а принципите помагат в несгодите. Хванах два стопа и бемо за 10 км, после чаках половин ден на пристанище Кусамба и за да запълня времето преподавах уроци по математика на един малък разбойник, но най-накрая се оказах между индонезийци на покрива на сампан с два двигателя, както си бях наумил, а долната част на лодката бе толкова препълнена със стока, че бамбукът на сампана почти не излизаше над водата. Кеф. А на другата сутрин в село Сампалан видях, как същият този сампан дълго го товариха с крави, въпреки че палубата му бе на цял метър над кея. Пристигна една камионетка и кравите скачаха една след друга със скок и бой от нея на улицата пред пристанището. Хвърлиха пясък на палубата, за да не се подхлъзват кравите и после надянаха ласо

около главата на първото животно. Един почна да дърпа ласото от палубата, а две момчета на кея прокараха здрава греда между задните крака на кравата, за да я бутат нагоре. Единият дърпа отгоре, двамата бутат между бутоните, а животното се мъчи и размахва крака в празното пространство, докато накрая не стъпи с копито на палубата, след което гредата стана ненужна. За последно, едно пъргаво теле скочи със скок на палубата и събра аплодисментите на всички сеирджии от пристанището. Нуса Пенида е остров без хектиката на Бали със спокойни и дружелюбни хора, които все още не живеят само от туризъм. Цените са едни за местни и чужди, малкото хотели и ресторанти са разумно евтини по индонезийски, а на острова се намира и пещерата Гоа Карангсари - хиндуски храм - заслужаващ визита, когато с брокат, изящни чалми и бели дрехи за церемония пристигнат вярващите с димящи пръчки, бананови листа и лотоси. Вечерта режа салата от домати, краставици и лук и около мен се събират да зяпат местните от хотела. Прави им впечатление, че беля краставицата различно от тях и сигурно цялата процедурата им се струва така интересна, както за мен изглеждаше хиндуската церемония.

Кокосов орех (cocos nucifera) - под твърда черупка, която най-лесно се разсича с тежък, остър нож, кафяви влакна обвиват бяла месеста сърцевина, пълна със сок, всяка година смъртните случаи при падащи кокосови орехи са повече от жертвите на акулите.

Привърших след 4 дни с Нуса Пенида и само за ден се изнесох от там, пресичайки транзитно Бали до най-източната част на Ява, само на половин час с ферибот от Гилиманук. Разквартирувах се в Банюванги, което е едно приятно провинциално градче, но главната ми цел в района си остава кратерът Кава Иджен на още 40 км на запад. Няма обществен транспорт, но някак си за половин ден успях да стигна до там с бемо, 2 стопа и 6 км пеша. Зареждам вода и храна за следващите 2 дни и потеглям нагоре. Разстоянието от колибите на пътя до ръба на кратера е около 3 км или 2 часа по горска пътека (денивелация - към 300 метра), а по нея се виждат десетки носачи с по два плетени коша (стегнати един за друг с гъвкав прът) на рамо. От кошете се показват жълти буци със сярата и въздухът е изпълнен с типичния ѝ сладък мирис. През 100-200 метра модерните роби спират за почивка и после пак поемат, почти бягащи надолу, стъпвайки сякаш в резонанс с движението на гъвкавите прътове. Товарът за един курс средно е 80 кг, а по-младите носят и по 100 кг. Само на двеста метра денивелация под ръба на кратера се вижда огромно зелено езеро, около което се вдигат жълти пушеци. Сярата идва от недрата на земята, преминавайки при високата вулканична температура от твърдо направо в газообразно състояние и после на повърхността кондензира обратно. Спускам се в кратера и въпреки, че съм покрил нос и уста с дебела кърпа, дишането ми все повече се затруднява. На 10 метра от сярата пейзажът става жълто-лунен, очите сълзят непрестанно и само с огромни усилия стъпвам напред. Отровните пари направо разрязват дихателните пътища, кашлям постоянно и когато реших, че е невъзможно да се приближа повече, видях как един от носачите бе седнал на камък и пушеше цигара, преди да отчупи тези 80кг сярата, преди да изкачи първите убийствени двеста метра до ръба на кратера и преди да се спусне трите км до пътя, където фирмата ще премери кошете и ще му каже - "Заповядайте! Ето ви три честно спечелени долара." Повечето от тях правеха по два курса на ден, младите може би правеха и по три (със 100 кг), а някои още от предната вечер пълнеха кошете си до езерото и ги оставяха покрай пътя, за да избегнат задръстванията на сутринта. В няколко коша забелязах и факли, така че част от трафикът върви и нощно време. Рамената на всички хамали бяха обсипани с рани, мазоли и язви, някои от тях имаха големи буци на гърлата си, краката им бяха наранени, тъй като повечето шляпахата из прахта с джапанки, а постоянното кашляне, предполагам бе само най-слабия симптом на проядените им дробове. Замислих се като всеки практичен европейец, дали не може да се направи въжена линия, дали не може сярата да се извозва с мулета или поне камиони, ако се разшири пътя и тогава ми дойде просветлението, че въжената линия трябва да се строи и поддържа, трябва

да има ток и персонал, мулетата трябва да се поят, гледат и хранят, трябва да имат пъдар, който да ги бие и хока, пътищата също са скъпи съоръжения и се разбиват, трябва да ги кърпиш, трябва дизел за камионите и най-евтиният вариант определено е човешкият робски труд. Пусни хамала да драпа нагоре и да се връща с 80кг надолу, направи му една колиба за спане и малка лавка с храна, където той с 3те си долара да не умре от глад и - не се грижи за нищо повече. Дори и да умре, ще го подритнат настрани от пътя и веднага ще го замени някое младо момче, което носи два пъти повече. Не знам колко струва тон сяра на пазара, но с всички разноски той излиза към 40-50\$ на фирмата, а камионът, който я кара, препълнен с 8 тона обратно до завода, взема също и по 50 цента за билет на работниците (и белите българи), което в Индонезия са си пари. Системата е измислена, само краката на работниците, с които се возя върху купища сяра, са подути, очукани и изкълчени, а други носачи просто са толкова уморени, че спят, подпрели глави върху жълтите буци. Има страни, където изгледите за модернизация си остават нулеви.

Дуриан (durio ziberthinus) - този плод неслучайно се нарича "кралят на плодовете", голям и зелен с широки остри бодли, човек усеща по миризмата дуриана от метри още преди да го е видял, не случайно дурианът е забранен по много обществени места, с мириса му се свиква трудно, сърцевината скътва няколко бели и месести големи ядки, а вкусът... някои хора сравняват с месото на разлагащо се животно.

Пътуването ми се доближава към края си. Вече съм на 58ия ден от визата. Научих се да говоря пазарен индонезийски и понаучих това онова за страната, а последния ден от престоя в Банюванги успях да намеря слушалки за радио, да дам панталона на шивач, да открия халки за закъсалата се раница, да купя нова четка за зъби, скоч, батерии, гребен и секундно лепило, а също сапун, нови чорапи и разклонител, както и да запоя фенерчето с поялник. Всичко това за половин ден и в радиус от 200 метра. Време е да се изнасям оттук, но мисля, че скоро ще се завърна обратно с нова виза за още два месеца.